

97/11

**Kontrolní závěr z kontroly hospodaření s prostředky státního rozpočtu kapitoly
„Všeobecná pokladní správa“ poskytnutými EGAP, a. s., ČEB, a. s.,
a s prostředky, za něž převzal stát záruky**

Kontrolní akce byla zařazena do plánu kontrolní činnosti Nejvyššího kontrolního úřadu na rok 1997 pod číslem 97/11. Kontrolní akci řídil a kontrolní závěr vypracoval člen NKÚ Ing. Karel Bidlo.

Cílem kontroly bylo prověřit poskytování rozpočtových prostředků (dotaci) a jejich využívání.

Kontrola byla zaměřena na hospodaření s dotacemi poskytnutými ze státního rozpočtu Exportní garanční a pojišťovací společnosti, a. s. (dále jen „EGAP“) na krytí pojištění vývozních úvěrových rizik, na ztráty České exportní banky, a. s. (dále jen „ČEB“) a na prověření plnění schválených státních záruk u příjemců dotaci. V rámci kontrolní akce byly kontrolovány i vybrané právnické osoby (vývozci), kterým bylo poskytnuto zvýhodněné financování a pojištění vývozních úvěrových rizik.

Kontrolovaným obdobím byly roky 1995 a 1996.

Kontrolu provedly skupiny kontrolujících odboru státního rozpočtu a státního závěrečného účtu NKÚ a oblastního odboru NKÚ v Brně v době od května do září 1997.

Kontrolovanými osobami byly: Ministerstvo financí (dále jen „MF“), EGAP, ČEB a vybrané právnické osoby (vývozci): Škoda Praha, a. s., Praha 6; Aero Vodochody, a. s., Vodochody; Tatra Kopřivnice, a. s., Kopřivnice; PSP Bohemia, a. s., Praha 8; Přerovské strojírní, a. s., Přerov; Škodaexport, a. s., Praha 2; Strojimport, a. s., Praha 3; Technoexport, a. s., Praha 1; Zetor Brno, a. s., Brno; ZPS Zlín, a. s., Zlín a ZPS-SM, a. s., Zlín. U vybraných vývozců byly kontrolovány návaznosti opravňující je k pojištění a zvýhodněnému financování vývozu se státní podporou.

Námítky proti kontrolním protokolům podaly MF, EGAP a ČEB a byly vypořádány rozhodnutími vedoucích skupin kontrolujících.

Odvolání proti rozhodnutí o námítkách podaly EGAP a ČEB a byla vypořádána usneseními Kolegia NKÚ.

Kolegium NKÚ na svém II. zasedání konaném dne 19. ledna 1998

schválilo usnesením č. 7/II/98
kontrolní závěr v tomto znění:

Úvod

V letech 1995 a 1996 byly ve státním rozpočtu schváleny a MF uvolněny z kapitoly „Všeobecná pokladní správa“ (dále jen „VPS“) neinvestiční dotace na pojištění

vývozních úvěrových rizik, na ztráty vzniklé z rozdílu úrokových sazeb u získávaných a poskytovaných zdrojů a z rozdílu měnových kurzů podle jednotlivě poskytnutých úvěrů a prostředků, za něž převzal stát záruky, v tomto členění:

	1995		1996	
	Schválený rozpočet	Uvolněné prostředky	Schválený rozpočet	Uvolněné prostředky
EGAP	1 000,0	910,0	800,0	800,0
ČEB		130,0	200,0	6,8
VPS (MF)				80,9 ^{a)}
Celkem	1 000,0	1 040,0	1 000,0	887,7

^{a)} Poznámka: Neinvestiční dotace uvolněná MF z VPS přímo vývozcům.

EGAP byla založena zakladatelskou smlouvou ze dne 10. 2. 1992 v souladu s ustanovením bodu I/5 části B přílohy k usnesení vlády ČSFR ze dne 7. 11. 1991 č. 721, o programu na podporu exportu. Vznikla dnem 1. 6. 1992 s posláním realizovat podporu exportu v oblasti pojištění vývozních úvěrů proti rizikům jejich nezaplacení zahraničním odběratelem. EGAP poskytuje základní zákonná pojištění v níže uvedených modifikacích a její činnost je zaměřena na:

a) pojištění vývozních úvěrů proti krátkodobým komerčním rizikům. Toto pojištění provádí EGAP na komerční bázi, tj. na vlastní účet;

b) pojištění vývozních úvěrů proti teritoriálním rizikům. Toto pojištění je realizováno s podporou a zárukou státního rozpočtu, a to podle příslušných ustanovení zákona č. 58/1995 Sb., o pojišťování a financování vývozu se státní podporou a doplnění zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu, ve znění pozdějších předpisů, a podle vyhlášky MF č. 217/1995 Sb., k provedení § 9 písm. a) a b) zákona č. 58/1995 Sb. ...

ČEB byla zřízena jednorázovou zakladatelskou smlouvou ze dne 22. 12. 1994 jako banka podle zákona č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů, dne 6. 2. 1995 a povolení k zahájení činnosti od České národní banky získala k 1. 7. 1995 (čj. 1306/11). Společnost byla založena jednorázově zakladatelskou smlouvou ze dne 22. 12. 1994 a stanovy banky byly přijaty dne 3. 2. 1995.

Zákonem č. 58/1995 Sb. byla ČEB pověřena provozováním zvýhodněného financování poskytováním úvěrů bance vývozce (refinanční úvěry) nebo poskytováním úvěrů přímo vývozci nebo zahraniční osobě (přímé úvěry). Ve smyslu ustanovení § 4 tohoto zákona jsou ztráty ČEB vzniklé z rozdílu úrokových sazeb získávaných a

poskytovaných zdrojů a z rozdílů měnových kurzů dotovány ze státního rozpočtu. Vyhláškou č. 217/1995 Sb. byl stanoven režim dotování ztrát z rozdílů úrokových sazeb a z rozdílů měnových kurzů u ČEB.

Skutečnosti zjištěné při kontrole

A. Ministerstvo financí

1. tím, že nestanovilo EGAP povinnost ohledně vyúčtování úroků z nevyčerpaných prostředků dotace vrácených v rámci zúčtování finančních vztahů do státního rozpočtu, porušilo:

- ustanovení § 30 odst. 2 vyhlášky Ministerstva financí České republiky č. 205/1991 Sb., o hospodaření s rozpočtovými prostředky státního rozpočtu České republiky a o finančním hospodaření rozpočtových a příspěvkových organizací, které mj. stanoví:

„Organizace hospodařící s rozpočtovými prostředky je povinna při plnění rozpočtu dbát ..., aby efektivně využívala rozpočtových prostředků.“

Na základě Protokolu na rok 1995 uzavřeného mezi MF a EGAP dne 15. 2. 1995 ke Smlouvě o účasti státního rozpočtu na podpoře zahraničního obchodu ze dne 2. 3. 1993 poukázalo MF dne 2. 11. 1995 na úhradu úrokových rozdílů EGAP subvencovaných podle usnesení vlády ČSFR ze dne 8. 5. 1991 č. 289 neinvestiční dotaci ve výši 110 000 000 Kč. Vypořádání dotace bylo provedeno EGAP ke dni 13. 2. 1996 s tím, že nevyčerpané prostředky dotace ve výši 21 337 069 Kč byly vráceny v rámci zúčtování finančních vztahů do státního rozpočtu. I když podle čl. 7 bodu 4 uvedené smlouvy bylo rozhodnuto o použití zůstatků nevyčerpaných dotací za kalendářní rok, MF nestanovilo EGAP žádnou povinnost ohledně zúčtování úroků, které u uvedené dotace k 13. 2. 1996 činily 350 000 Kč:

2. tím, že nedostatečně provádělo v roce 1995 a 1996 kontrolní činnost u akciových společnostech EGAP a ČEB, působících v oblasti pojištění vývozních úvěrových rizik a zvýhodněného financování, porušilo:

- ustanovení § 6 odst. 10 zákona č. 58/1995 Sb., které mj. stanoví:

„Státní kontrolu nad zvýhodněným financováním provádí Ministerstvo financí podle zvláštního zákona. Výkon státní kontroly spočívá v kontrole dodržování ustanovení tohoto zákona v oblasti čerpání a používání prostředků ze státního rozpočtu při poskytování zvýhodněného financování.“ ;

- ustanovení čl. 7 odst. 6 Zásad pro poskytování a čerpání neinvestičních dotací ze státního rozpočtu, vydaných MF pod čj. 112/13 462/1994 (dále jen 'Zásady'), které mj. stanoví:

„Povinnosti ústředního orgánu státní správy je kontrolovat věcnou správnost, objem a účelové užití poskytovaných nebo čerpaných dotací ...“

MF neprovedlo v letech 1995 a 1996 u EGAP a ČEB, společností působících ze zákona č. 58/1995 Sb. v oblasti pojištění a zvýhodněného financování vývozních úvěrů, žádnou kontrolu. MF v roce 1996 poskytlo na zvýhodněné financování u pojištění vývozních úvěrů a rizik 2 vývozcům prostředky přímo z kapitoly „Všeobecná pokladni správa“ v celkové výši 80,9 mil. Kč. I v těchto případech nebyla MF provedena kontrola.

B. EGAP

tím, že finanční prostředky poskytnuté ze státního rozpočtu na podporu financování exportu nevedla ve smyslu Zásad na zvláštním účtě, porušila:

- ustanovení čl. 6 odst. 2 písm. b) Zásad, které mj. stanoví:

„Dotace mohou být poskytovány ...

b) převodem peněžních prostředků na účet příjemce dotace u peněžního ústavu. V případě, že peněžní prostředky jsou poskytovány převodem na účet příjemce (písmeno b), je tento povinen zajistit u svého peněžního ústavu, aby prostředky byly vedeny na zvláštním účtě a použity pouze ke stanovenému účelu.“

Vedení finančních prostředků na zvláštním účtě znamená, že tyto prostředky jsou na tomto účtě vedeny od doby jejich poskytnutí ze státního rozpočtu až do jejich zúčtování se státním rozpočtem.

EGAP vedla finanční prostředky poskytnuté ze státního rozpočtu jako krátkodobé termínované vklady na podúčtech ke svému běžnému účtu. To však nelze akceptovat jako splnění podmínky vedení těchto finančních prostředků na zvláštním účtu.

Dále bylo zjištěno, že při stanovení výše požadavku na dotaci ze státního rozpočtu za rok 1996 zahrнула EGAP do pojistné kapacity mimo celkových aktuálních a očekávaných rizik z pojistných smluv i očekávaná rizika z pojistných příslibů.

Úvodní ustanovení Všeobecných pojistných podmínek typu „C“ pro pojištění střednědobých a dlouhodobých vývozních kontraktů proti teritoriálním a komerčním rizikům, které schválilo MF dne 2. 6. 1994, však stanoví, že EGAP poskytuje v souladu s platnými právními předpisy a na základě pojistné smlouvy uzavřené s právníkou nebo fyzickou osobou pojištění proti riziku už při nezaplacení pohledávek z vývozního kontraktu. Z toho vyplývá, že pojistné plnění může nastat pouze z uzavřených pojistných smluv, a nikoliv z pojistných příslibů.

Proto nároky pojistných příslibů, které byly zahrnuty do rozpočtu dotace na rok 1996 lze považovat za neoprávněné.

C. ČEB

1. tím, že na základě refinanční úvěrové smlouvy, uzavřené dne 17. 4. 1996 mezi ČEB a Komerční bankou, a. s., (dále jen „KB“) pro účely zvýhodněného finan-

cování vývozu, poskytla KB refinanční úvěr k plnění závazků jejího klienta (vývozce), přičemž žádost o zvýhodněné financování neobsahovala všechny zákonem stanovené náležitosti, porušila:

- ustanovení § 7 odst. 1 a § 5 odst. 2 písm. c) zákona č. 58/1995 Sb., která mj. stanoví:

„Žádost o zvýhodněné financování spojené s jednotlivým vývozem předkládá žadatel exportní bance. Žádost obsahuje náležitosti uvedené v § 5 odst. 2 ... Se žádostí se předkládá pojistná smlouva nebo příslib pojištění vývozních úvěrových rizik (§ 5 odst. 3).“

„V žádosti ... je žadatel povinen uvést: ...

c) charakteristiku předmětu vývozu a jeho objem ...“,

dále tím, že jednorázově uvolnila uvedené finanční prostředky KB, přestože z uzavřeného kontraktu bylo zřejmé, že nebudou v roce 1996 plně použity k úhradě pohledávek vývozce, porušila:

- ustanovení § 6 odst. 2 zákona č. 58/1995 Sb., které mj. stanoví:

„Posláním exportní banky je poskytování zvýhodněného financování a provádění souvisejících činností v souladu s povolením vydaným podle zvláštního zákona, vedoucích k hospodárnému využití získaných zdrojů.“

Žádost o poskytnutí komerčního refinančního úvěru na financování vývozu svých klientů poslala KB dne 9. 2. 1996 ČEB. Žádost neobsahovala pojistnou smlouvu ani příslib pojištění. KB uvedla financování 15 vývozců od 14 vývozců. Změna financování 15 exportních akreditivů otevřených ve prospěch různých vývozců na financování exportního akreditivu otevřeného ve prospěch jediného vývozce byla na návrh KB bez projednání v příslušných orgánech ČEB akceptována touto bankou až v den podpisu smlouvy o úvěru.

Čerpání úvěru ve výši 50 000 000 USD bylo uskutečněno jednorázovým převodem na účet KB dne 9. 5. 1996, přestože z uzavřeného kontraktu bylo zřejmé, že úvěrové prostředky nebudou v roce 1996 v celém rozsahu použity k úhradě pohledávek vývozce vůči odběrateli. V roce 1996 byla vývozcem dne 15. 10. 1996 realizována pouze jediná dodávka v hodnotě 375 900 USD:

2. tím, že na základě úvěrových smluv pro účely zvýhodněného financování poskytla ČEB úvěry na financování vývozu se státní podporou, přestože nebyly splněny podmínky poskytnutí zvýhodněného financování vývozu, porušila:

- ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 58/1995 Sb., které mj. stanoví:

„Podmínkou ... poskytnutí zvýhodněného financování je, že podíl hodnoty vývozu vytvořené v České republice tvoří nejméně 60 % hodnoty vývozu; k prokázání tohoto podílu vývozce předkládá osvědčení o původu zboží.“ ;

- ustanovení § 6 odst. 7 a odst. 8 téhož zákona, která mj. stanoví:

„Při zvýhodněném financování postupuje exportní banka podle všeobecných obchodních podmínek ...“

„Všeobecné obchodní podmínky podle odstavce 7 schvaluje Ministerstvo financí po dohodě s Českou národní bankou.“

V souvislosti s tímto dále porušila:

- ustanovení oddílu C Všeobecných obchodních podmínek pro poskytování refinančních úvěrů, s účinností od 8. 9. 1995 (PRI 15), kde se v bodě 1 mj. stanoví:

„Podíl hodnoty vývozu vytvořené v České republice musí tvořit nejméně 60 % hodnoty vývozu. K prokázání tohoto podílu předkládá banka vývozce osvědčení o původu zboží ...“

Doložení 60% podílu hodnoty vývozu vytvořeného v České republice nebylo součástí žádostí o poskytnutí úvěrů 2 vývozcům v celkové výši 107,3 mil. USD a 1 vývozcí 7,7 mil. DEM. Požadované dokumenty obdržela ČEB až v průběhu financování vývozu.

Shrnutí

Nedostatky, které byly kontrolou NKÚ zjištěny, vyplývaly především z nedodržování příslušných ustanovení obecně závazných právních předpisů, zejména pak zákona č. 58/1995 Sb., zákona ČNR č. 185/1991 Sb., vyhlášky č. 205/1991 Sb. a pod čj. 112/13 462/1994 MF vydaných „Zásad pro poskytování a čerpání neinvestičních dotací ze státního rozpočtu“.

Při doplnění fondů pro pojišťování vývozních úvěrových rizik tvořených příděly z rozdělení zisku se v důsledku vyššího čerpání, a tím i nedostatku finančních prostředků, mohou tyto fondy doplnit účelovými dotacemi ze státního rozpočtu. Tyto dotace však nepodléhají ročnímu zúčtování se státním rozpočtem.

Bylo zjištěno, že nároky EGAP vůči státnímu rozpočtu nebyly odůvodněné a neodpovídaly reálným potřebám. Výskyt novší se pojistné plnění bylo zcela hrazeno z rozdělení zisku, přičemž příděl ze zisku pro tyto účely s velkou rezervou postačoval.

EGAP nárokovala a obdržela ze státního rozpočtu v letech 1993 až 1996 celkem 3 254 000 000 Kč, zatímco skutečné náklady na vyplacení pojistného plnění za stejné období činily jen 7 481 000 Kč. Vzhledem k tomu, že pojistné plnění bylo zcela uhrazeno z prostředků EGAP (za léta 1994 a 1995 činil příděl ze zisku do pojistných fondů celkem 220 000 000 Kč), nebyly prostředky státního rozpočtu za celé období existence EGAP vůbec použity.

Důsledkem nereálných požadavků EGAP a nedostatečné kontroly ze strany MF tak bylo nehospodárné a neefektivní vynaložení prostředků státního rozpočtu ve výši 3 254 000 000 Kč.

Kontrola, která u EGAP navázala na kontrolu provedenou NKÚ již v roce 1994 pod číslem 24/94 (kontrolní závěr zveřejněn ve Věstníku NKÚ, ročník III, částka 1 ze dne 31. března 1995), prokázala, že některé tehdejší nedostatky nebyly zcela odstraněny a dopo-

ručení k nápravě nebyla náležitě legislativně ošetřena.

Výsledky kontroly rovněž ukázaly na některé případy, které nejsou v platném zákoně č. 58/1995 Sb. vhodně legislativně upraveny. Jedná se například o vymezení časového intervalu o prokázání podílu hodnoty vývozu vytvořené v České republice v objemu nejméně 60 %, a dále o to, že nejsou tímto zákonem dostatečně upraveny podmínky pro včasné navrácení uvolněných a nevyužitých prostředků do státního rozpočtu.